

ναϊκῶν, ἐπαδιδόμενων καὶ εἰς τὰ χαλεπώτερα ἔργα τῆς γεωργίας. Καταβαίνουσι ἀγγελιδὼν ἐκ τῶν ὀρέων, ἤρχοντο ζητοῦσαι ἐργασίαν εἰς Μασσαλίαν καὶ τὴν ἄλλην χώραν αὐτῆς. Περιώνυμός τις περιπηγῆς Ἑλλήν ἀναφέρει γεγονός· ἐξεικονίζον ἀκριβῶς αὐτὰς, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης βεβαιοῖ ὅτι τὰ τοιαῦτα ἦσαν κοινὰ παρ' αὐταῖς. Λέγει λοιπὸν ὁ Ποσειδώνιος (1) ὅτι ἀνὴρ Μασσαλιώτης Χαρμοδῆος τοῦνομα εἶχε μισθώσει ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας ἐπὶ σκαφητῶν, καὶ ὅτι ὠδίνασα μία τῶν γυναικῶν ἀπεχώρησεν ὀλίγον, καὶ ἐπαελθοῦσα ἄμα μετὰ τὸν τοκετὸν ἀνέλαβε τὸ ἔργον ὅπως μὴ ἀπαλέσῃ τὸν μισθόν. Ὁ Χαρμοδῆος ἰδὼν ταύτην ἐπιπόνως ἐργαζομένην καὶ μαθὼν τὴν αἰτίαν, ἔδωκε τὸν μισθὸν καὶ ἀπέπεμψεν· ἡ δὲ λεχὼ ἐκκομίτασα τὸ νήπιον πρὸς τινὰ κρήνην, καὶ λούσασα καὶ σπαργανώσασα, ἐπανῆλθεν οἴκῳ (2).

Τῶν ἀτρομήτων τούτων γυναικῶν ἡ γνώμη ἐπεκράτει κατὰ τὰ δημόσια πολὺ πλέον καὶ τῆς τῶν ἀνδρῶν· τοῦτο δὲ ὤφειλετο εἰς τὴν σύνεσιν ἐκείνων. Καὶ πότε συμβάσης σφοδροτάτης ἐρίδος μετὰ τῶν Αἰγύων, κινδυνεύουσας νὰ μετατραπῇ εἰς ἐμφύλιον πόλεμον, ὥρμησαν αὐταὶ μετὰ τῶν διεστώτων μερῶν, ζητοῦσαι νὰ μάθωσι τὸ αἷτιον τῆς διαφορίας. «Συνεζήτησαν δὲ καὶ ἔκρινον περὶ αὐτοῦ μετὰ τοσαύτης συνέσεως καὶ εὐθύτητος, λέγει ὁ Πλούταρχος, ὥστε ἕκαστε ἐπεκράτησεν ἀξιοθαύμαστος φιλική μετὰ τῶν πάντων, οὐ μόνον ἐν ταῖς πόλεσιν ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ οἰκογενείᾳ. Ἐκαστε ἐπεκράτησε καὶ ἡ συνθήκη νὰ καλῶνται αἱ γυναῖκες εἰς τὰ περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης συμβούλια, καὶ νὰ υποβάλλωνται αὐταῖς αἱ μετὰ τῶν συμμάχων διαφοραί.»

Αὐτὸς ὁ ἀφρικανὸς Ἀννίδας ἀνεγνώρισε, καὶ τοὶ ἀπορῶν, τὴν ἀξίαν ταύτην τῶν γυναικῶν, καὶ γυναῖκες καθήμεναι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ ἐβουλεύοντο περὶ τῶν αἰτήσεων καὶ τῶν παραπόνων τοῦ παραδόλου ἀνδρός, ὅστις ἔπεισε τὰ θεμέλια τῆς αἰωνίας πόλεως. Εἰθαυμάσαμεν ἐσχάτως ἰδόντες τρεῖς χιλιάδας Ἰταλίδας ἐκ Μερκῶν (3) ἐπιστειλάσας πανηγυρικῶς ἀναφορὰν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἰταλίας ἵνα ζητήσῃ τὴν ἑνωσιν τῆς ἐπαρχίας αὐτῶν μετὰ τοῦ βασιλείου τοῦ φιλοπάτριδος καὶ ἀτρομήτου τούτου ἡγεμόνος, καθὼς καὶ Νεαπολίτιδα, ἡ τινι, διὰ τὰς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος ὑπηρεσίας, ἐπετράπη νὰ ψηφοφορήσῃ ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῆς Νεαπολεως μετὰ τῶν πολιτῶν (4). Τὰ τοιαῦτα δὲν

εἶναι πρωτοφανῆ, ὡς ἐν γένει δοξαζόμεν. Ἡ ἱστορία τῆς Αὐτέως περιέχει τοσαῦτα παραδείγματα ἐνεργητικῆς τῶν γυναικῶν παρεμβάσεως εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ στρατιωτικὰ πράγματα τῶν ἐθνῶν, ὅσα εὐρίσκονται εἰς τὰ χρονικὰ πάντων τῶν λαῶν. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν τὰ ὀνόματα τῆς Βαθίλδης, καὶ Βέρτας, καὶ τῆς ἀπὸ Καστιλίας Λευκῆς, καὶ τῆς ἐξ Ἀνδεκαβίης Μαργαρίτης, καὶ Ἰωάννης Ἀρκ, καὶ Ἰωάννης Hachette, καὶ Ἰσαβέλλης, καὶ Ἐλισάβετ, καὶ Στάελ. Καὶ πρὶν εἶπὲ ὁ χριστιανισμὸς ἀλλοιῶσθαι τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου καὶ ἀποδώσῃ πρὸς τὰς γυναῖκας θέσιν σεβαστοτέραν καὶ ἀξιολογωτέραν, εὐρίσκονται ἔχνη τῆς ἐνεργείας αὐτῶν εἰς τὰ κράτη.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΔΩΡΑ ΙΣΤΡΙΑΣ.

ΙΒΑΝ,

Ἡ ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΙΛΩΤΟΣ ΡΩΣΟΥ.

(Συνέχ. Ἰδε φυλλάδ. 260.)

Γ'.

Μάσα.

Ὁ ἱατρὸς Μαρτινόφ, πολλὴν ἔχων πᾶραν τῆς ἀνθρώπινης καρδίας, παρατήρησιν εὐθὺς τὴν συγκίνησιν τοῦ Ἰβάν ἄμα ἀκούσαντος τὸ ὄνομα τῆς Μάσας. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς συναισθανθεὶς τινὰ θλίψιν, αὖ ! εἶπε καθ' ἑαυτὸν, μήπως εἶναι σπουδαῖον ; Μήπως τὸ ἐρύθημα τὸ ὁποῖον ἐχρωμάτισε τὸ πρόσωπον τοῦ νέου εἶναι σύμπτωμα αἰσθήματος ; . . . Ἀπεικταῖον τὸ πρᾶγμα ! . . . Ἐλῶς . . . κόρη εὐγένης ! . . . ὦ ! εἶναι ἀδύνατον ! ο

Τρεῖς εἴτι ἡμέρας διέτριψεν ὁ ἱατρὸς ἐν Περσπολὶ, καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ἐπανήρχετο εἰς τὸν νοῦν του ἡ ἰδέα ἐκείνη. Καὶ αὐτὸς, νέος ὢν, ἠσθάνθη τὴν καρδίαν του ἀνυψουμένην πρὸς ἀπροσίτους χώρας. Διατελὼν ὡς ἱατρὸς παρὰ πλουσίᾳ καὶ περιφανεστάτῃ οἰκογενείᾳ, ἠγάπησε τὴν πρωτότοκον θυγατέρα τοῦ οἰκοδεσπότου· ἀλλὰ μετρήσας ἀμέσως τὰς προμερὰς περιπτείας πάθους μωροῦ, ἔφυγε τὴν εἰρηνικὴν αἰκίαν ὅπου τὸ πάθος τοῦτο ἐγεννήθη, καὶ ἀπῆλθε νὰ λησμονήσῃ αὐτὸ μετὰ τῶν αἰματηρῶν μαχῶν τοῦ Καυκάσου. Ποτὲ ὁ Μαρτινόφ δὲν ὠμίλει διὰ τὴν θλιβεράν ἐκείνην τοῦ βίου του ἐποχὴν. Γνωστὸν ἦτο μόνον ἐκ διηγήσεων τῶν συντρόφων του, ὅτι διορισθεὶς ἱατρὸς εἰς ἓν τῶν φρουρίων τοῦ Κιζαίνου ἐπὶ ἓνα χειμῶνα, ἐφάνη ἔχων παραδόξους ἐξεις. Καθ' ἑκάστην μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἀσθενῶν, ἀνέβαινεν εἰς τὰ ὄρη, εἰσέδυνεν εἰς τὰ βάθη αἰτῶν, καὶ ἐκεῖ, παρὰ διδόμενος εἰς βαθυτάτους λογισμοὺς, ἔλεγεν ἀσυνάρτητα καὶ ἡμιτελῆ πρὸς τὴν ἀγρίαν ἡχώ· μετὰ δὲ ταῦτα, ἐρχόμενος πρὸς τοὺς παρὰ τὴν ὄχθην βράχους, ἀνέβαινεν αὐτοὺς ὡς ἐμμανίς, καὶ ἀπὸ τῶν κορυφῶν αὐτῶν κραυγάζων καὶ ὀδυρόμενος συνήχει μετὰ

(1) Παρὰ Στράβ. βιβλ. Γ', 165.

(2) Τοιαῦτα παραδείγματα ἀπαντῶμεν καὶ παρὰ ταῖς σελή-
γοις τῶν Ἀλεξανδρῶν, ὧν τὴν πειροπαράδοτον ἀνδρίαν ἐθαύμασαν
ἐπ' ἐσχάτων ἡ Δύσις. Ὑψίστημα δικτατορικὸν ἀντιστεθὲν ὑπὸ
τῶν Dabais λέγει ὅτι «ἐπειδὴ οἱ Ἑλληναὶ ἐδείχθησαν
εὐσταθεστάτοι καὶ ἀτρόμητοι ἀντίπαλοι τῆς τυραννίας, ἡ ἀπο-
τολικὴ ἐκκλησία ἀπαλλάσσεται τῆς δουλείας εἰς ἣν εἶχον ὑπο-
βάλλει αὐτὴν οἱ βασιλεῖς τῶν δύο Σιελίων.»

(3) Ἀρχαία ἐπαρχία τοῦ παπικοῦ κράτους.

(4) Ἄλλη τις Ἰταλίς ἔλαβε πρῶτη τὰ μετάλλια τὸ 1848.
πρὸς τοὺς μετὰ Γαριβάλδου ἀποδόντας εἰς Σικελίαν χιλίους ἑ-
ταίρους.

των φρικωδώς παταγούντων κυμάτων. Αἱ θλιβεραὶ ἀλλ' ἀσπασταὶ αὐταὶ ἀναμνήσεις, τὰς ὁποίας ὁ χρόνος ἀπεκοίμισε μὲν δὲν ἐξήλειψεν ὅμως, ἐξήλθον ἕως τὰς συνεχεῖς ἐκρήξεις τῆς ὀργῆς τοῦ ἀγαθοῦ ἱατροῦ.

Ἰδοὺ διὰ τί ἐλυπήθη καίριως ὅτε ὑπωπτεύθη ὅτι ὁ Ἰδὼν ἠθάνθη παρόμοιον αἰσθημα· ὅθεν ἀπεράσισε νὰ κινήσῃ πάντα λίθον· ἵνα προλάβῃ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ. Δυσκολώτατον ὅμως τὸ ἔργον· διότι μὴ θέλων νὰ βλάβῃ τὰ συμφέροντα τοῦ νέου, ἔπρεπε νὰ τηρήσῃ μυστικὸν τὸν σκοπὸν τῶν στρατηγημάτων του.

Ἡ Μάσα, ὡς εἶπομεν, διέμενε πρὸς καιρὸν μετὰ τοῦ πατρὸς της, εἰς αὐτὴν τὴν οἰκίαν τοῦ κόμητος Ἀδασέρ, εἰς ἣν ἔγεινε καὶ ὁ Ἰδὼν δεκτός. Πρὸ παντὸς λοιπὸν ἄλλου ἀναγκαῖον ἐνόμισε ν' ἀπομακρύνῃ τὴν νέαν, φροντίζων νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον· ὅθεν μετέβη εἰς τοῦ κόμητος ἐλπίζων νὰ εὕρῃ τὸν Κ. Βουσλάγεφ. Καὶ τῶντι ἦτο ἐκεῖ, καταγινόμενος μετὰ τοῦ ἐπιστάτου εἰς τὴν προτομασίαν μεγάλης μυστικῆς συμφωνίας, ἥτις ἐμελλε νὰ συγκροτηθῇ ἐντὸς τινῶν ἡμερῶν κατὰ ἐπιταγὴν τοῦ κόμητος. Μόλις δὲ εἶδε τὸν ἱατρὸν καὶ ἀποπέμψας τὸν ἐπιστάτην, εἶπε·

— Καλ' ἡμέρα, ἱατρέ· πόσον χαίρω ὅτι σὲ εἶδα! ὑπωπτεύθην μήπως ἀνεχώρησες.

— Ἄ, φίλε μου, μὲ προσβάλλεις· ἦτον δυνατόν νὰ ἀναχωρήσω χωρὶς νὰ ἰδῶ καὶ σὲ καὶ τὸν κόμητα;

— Αὐτὸ ἐλέγαμεν καὶ ἡμεῖς. . . Πλὴν τούτου ἐστοχαζόμεν ὅτι ὁ Μαρτινόφ ἱξεύρει ὅτι ἡ μικρὰ μου Μάσα εἶναι ἀσθενής, καὶ δὲν θ' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν εἰς δὲν μᾶς ἰδῇ ὅλους ὑγιεῖς.

— Καὶ εἶχες δίκαιον. Πῶς πηγαίνει ἡ καλὴ μας κόρη; Τὸ κατ' ἐμὲ, ἡ ἀσθενεία της δὲν μὲ ἐφάνη σπουδαία, καὶ νομίζω ὅτι αἱ ὀλίγαι ἡμέραι τὰς ὁποίας ἐπέρασεν ἐδῶ ἤρκεσαν, καὶ πολὺ, εἰς τὸ νὰ ἐπαναφέρουν τὴν υἱείαν της. Δὲν πρέπει νὰ μακρύνωμεν πολὺν καιρὸν τὰς μαθητρίας τῆς Σμόλνας ἀπὸ τὸν τακτικὸν βίον καὶ τὰ ἔργα των.

— Καὶ ὅμως. . .

— Τοιοῦτοι εἶναι οἱ πατέρες. . .

— Τί θέλεις; δὲν ἔχω δύναμιν ν' ἀντισταθῶ. . . ἅμα ὡς ἔλθῃ πλησίον μου ἡ ἀγαπητὴ μου καὶ μονακριβὴ κόρη, δὲν ἤμπορῶ πλέον νὰ τὴν χωρισθῶ. Σὲ ὅμως τὰ γεροντοπαλλήκαρα, καὶ σὺ μάλιστα, ἱατρέ τῶν στρατοπέδων καὶ τῶν στρατώνων, δὲν ἐννοεῖτε αὐτὰ τὰ αἰσθήματα.

— Μάλιστα! τὰ ἐννοοῦμεν ὅσον καὶ οἱ πατέρες· ἀλλ' ὅλα τὰ πράγματα ἔχουν καὶ τέλος, καὶ ὁ νοῦς δὲν ἔγεινε διὰ νὰ ᾔῃ αἰωνίως ταπεινὸς δούλος τῆς καρδίας. Ὅπωςδήποτε φέρε με εἰς τὴν ὡραίαν ἀρρώστην.

Ὁ Βουσλάγεφ ἐσήμανε τὸν κώδωνα, καὶ ἀμέσως ἦλθεν ὑπερέτης.

— Ποῦ εἶναι ἡ κόρη μου; εἶπέ τιν ὅτι ὁ ἱατρὸς καὶ ἐγὼ τὴν περιμένουμεν εἰς τὸ δωμάτιόν μου.

— Εἶναι εἰς τὴν αἰθουσάν τῆς μουσικῆς μαζὶ μὲ τὸν Κ. κόμητα, ὅπου δοκιμάζει τὴν φωνὴν τοῦ Ἰδὼν Πετρόβιτς.

Ὁ ἱατρὸς συνέστειλεν ἀκουσίως τὰς ὀφρὺς.

— Καλὴτερά, εἶπεν ὁ Βουσλάγεφ πρὸς τὸν ἱατρὸν, ὑπάγωμεν νὰ τοὺς εὕρωμεν· μ' ἕνα κτύπον δύο τρυγόνια· θὰ ἀποχαιρετίσῃς τὸν κόμητα καὶ θὰ ἰδῇς καὶ τὴν κόρην μου.

Ἐνῶ δὲ ἐξήλθον ἔπκυσεν ἡ δοκιμή, καὶ ὁ κόμης ἐμβὰς εἰς τὸν παρακείμενον θάλαμον, ἐξήτησεν ὑποτονθορύζων τὸ τέλος μονηρίας πίπαν καὶ τοαί. Ὁ δὲ Ἰδὼν ἐτακτοποίει τὰ βιβλία τῆς μουσικῆς· ἐνῶ ὅμως αἱ χεῖρές του ἐκινούντο μηχανικῶς, τὰ βλέμματα του ἦσαν προσηλωμένα εἰς τὴν νέαν, ἥτις καθήμενὴ πλησίον παραθύρου, ἔπλεκε μειδιδῶσα στέφανον ἐξ ἀνθέων, μέλλοντα βεβαίως νὰ χρησιμεύσῃ εἰς στολισμὸν τῆς προτεχοῦς συμφωνίας.

Ὁ Κ. Βουσλάγεφ καὶ ὁ ἱατρὸς σταθέντες τοὺς παρατήρουν.

Ἡ Μάσα ἦτο ὡραιωτάτη· καὶ ἦτο μὲν μόλις δεκατεσσάρων ἐτῶν, τὸ ὑψηλὸν ὅμως ἀνάστημα καὶ ἡ πρῶμος ἀνάπτυξις της τὴν ἐδείκνυσεν ὡς δεκαεπταετῇ. Ἦτο μελαγχροινή· ἡ κόμη της, ἀνυψωμένη στρεπτῇ περὶ τὸ μέτωπον ὡς διάδημα, κατερέετο κυματώσασα καὶ λαπτὴ εἰς τὰς ὑπώχρους παρειάς της· τὸ αἷμα ἐκυκλοφόρει ὑπὸ τὴν ἐπιδερμίδα της χωρὶς νὰ χρωματίζῃ αὐτήν, καὶ αἱ δασεῖς καὶ τοξοειδεῖς ὀφρὺς της συνήθουντο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλατέως μετώπου της, σχηματίζουσαι μίαν σχεδὸν γραμμὴν, ἐραπνεύουσαν ἰσχυρὴν καὶ θέλησιν. Ἡ ρίς ἐδείκνυσεν ὑπερηνάειαν, καὶ ἀπὸ τῶν χειλέων αὐτῆς ἐβόρεν ἀμβροσία. Οἱ ὀφθαλμοὶ της, εἰς οἱ τῶν μελαγχροινῶν γυναικῶν τῆς Ματμεβρίας· οἱ οἰάζουσι πυρώδεις ἡφαιστείου κρατήρας, ἦσαν ἀπεναντίας γλυκαῖς καὶ γαλήναι· εἶχε δὲ καὶ τὸ ἦθος ἀξιοπρεπέστατον καὶ εὐγενές, ἀλλὰ καὶ φυσικὸν καὶ ἀπλοῦν ἐνταυτῷ, ἐπιβάλλον μὲν σέβας, ἀλλὰ καὶ ἀγάπην ἑλκύον.

Ἡ Μάσα δὲν εἶχε γνωρίσει τὴν μητέρα της, ἀποθανοῦσαν κατὰ τὸν τοκετὸν· ἡγάπα ἄρα περιπαθῶς τὸν πατέρα καὶ τὴν τροφὴν τὴν ἀναθρέψασαν ταύτην ἐξ ἀπλῶν ὀνύχων. Ὅτε δὲ ὁ κόμης Ἀδασέρ ἀνέλαβε τὴν προστασίαν αὐτῆς τε καὶ τῶν περὶ αὐτὴν, ἠγάπησε καὶ αὐτὸν μετ' εὐγνωμοσύνης· ἀλλὰ τὸ αἰσθημα τοῦτο δὲν ἐταπαίνου τὸ φρόνημα αὐτῆς, διότι ἐθεώρει τὸν κόμητα ὡς συγγενῇ, ἐκπληροῦντα εὐγενὲς καθῆκον, καὶ οὐχὶ ὡς προστατὴν ἀπαιτούττα εὐγνωμοσύνης καὶ ὑποταγῆς. Τὴν Μάσαν, εὐπρόσαιτον οὖσαν πρὸς πάντας, πάντες ἠγάπων, καὶ πάντες εἶχον πεποιθήσιν εἰς τὸν λόγον της διότι ἦτο εὐσταθής καὶ ἀκριβεστάτη. Ἡ εὐστάθεια δὲ αὕτη θὰ μετέπιπεν εἰς ἰσχυρογνωμοσύνην εἴ ποτε ὑπώπτευσεν ὅτι ἠθέλων νὰ βιάσῃ αὐτήν. Θέλομεν ἰδεῖ ἐφεξῆς μέχρι τίνος φθίνει φύσις τοσοῦτον δραστήρια.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος, χωρὶς καὶ νὰ συλλάβῃ τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ ἱατροῦ Μαρτινόφ συγκαίρυντος αὐτὴν περὶ τῆς υἱείας της, καὶ λέγοντος ὅτι καιρὸς ἦτο νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς σπουδὰς της, ἐβόρε μελαγχολικὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ στεφάνου τὸν ὑποὶν ἔπλεκε, καὶ ἐξήτησε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον.

Ὁ Ἰδὼν δὲν ἦτο παρὼν τότε, διότι ὁ ἱατρὸς ἀνέ-

θεσεν αὐτῷ ἐντολήν, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἔμελλε νὰ μείνῃ ἔξω τοῦ οἴκου μέχρι τῆς ἐσπέρας. Ὅτε δὲ ἐπανήλθεν, ἡ Μάσα εἶχεν ἀναχωρήσει καὶ ἐκεῖνος δὲν ἐκοιμήθη δι' ὅλης τῆς νυκτός.

Δ.

Ἀπαίσιον γεγονός.

Ἐν τσοῦτω αἱ μουσικαὶ συμφωνίαι ἐπανελαμβάνοντο συνεχῶς παρὰ τῷ κόμητι Ἀβασέρ. Τοῦ Ἰβάν ἡ ὥραία φωνὴ ἤκούετο συνεχῶς, καὶ ἐπειδὴ ὁ κόμης, ὅστις ἐνθουσιωδῶς ἠγάπησεν αὐτόν, εἶχε δώσει αὐτῷ τοὺς ἀρίστους τῶν διδασκάλων, ἀνεδείκνυε καθ' ἐκάστην θαυμασίας προόδους· δι' αὐτὸν καὶ μόνον ἐγίνετο λόγος εἰς τὰς οἰκίας τῆς Πατροπολέως, καὶ πανταχοῦ ἀνεζητεῖτο περιπαθῶς· χάριν τῆς μουσικῆς ἐλητημονήθη ὁ εἰλωρ.

Ὁ εἰλωρ!... ὁ Ἰβάν μόνος δὲν εἶχε λησμονήσει τὸν μιστὸν τοῦτον τίτλον, τὸν ὁποῖον ὡς στίγμα πύρινον ᾔσθάνετο. Ὅσῳ πλέον ἡ καλὴ ἀγωγὴ ἀνεπτέρου τοῦ φρόνημά του, τόσῳ πλέον ἔπασχεν. Εἰς μάτην ὁ κόμης ἐπεριποιεῖτο αὐτόν ὡς ἴδιον υἱόν· εἰς μάτην ὁ Βουελάγεφ τὸν μετεχειρίζετο ὡς φίλον· εἰς μάτην πάντες ὡς ἐκ συνεννοήσεως ἐστόλιζον μὲ ἀνθη οὕτως εἰπεῖν καὶ χρυσὸν τῆς ἀλύσεις του· αὐτὸς τὰς ᾔσθάνετο πάντοτε· μεταξὺ καὶ αὐτῶν τῶν ἐπυφνημῶν, ἡ δουλικὴ του τάξις παρουσιάζετο ἐνώπιόν του ὡς φάσμα καὶ καταπύκνυνεν αὐτόν.

Πλὴν τούτου, αἱ ὑποφίαι τοῦ ἱατροῦ Μαρτινόφ εἶχον δυστυχῶς ἀλγεῖσαι. Ὁ Ἰβάν ἠγάπη τὴν Μάσαν. Ναὶ μὲν δὲν ἦτο καὶ αὐτὸς περὶ τούτου πεπεισμένος, καὶ εἰ τις τὸν ἠρώτα περὶ τῆς καταστάσεως τῆς καρδίας του δὲν θὰ ἤξευρε τί ν' ἀποκριθῇ ἢ ἐνθύμησις ὅμως τῆς νέας ἐρρίπτειν αὐτόν εἰς ἐκστασιν, καὶ ἐθαύμαζε πᾶν τὸ ἐν αὐτῇ. Πόσον ᾔσθάνετο αὐτὸν πανευδαίμονα ὅσκις ἤρχετο νὰ ἴδῃ ἐπίτινας ὥρας τὸν πατέρα τῆς! Κατεσκόπευεν ὅλας τὰς ἐπιθυμίας τῆς, καὶ ἐφιλοτιμεῖτο νὰ προπαρασκευάζῃ χάριν αὐτῆς νέα καὶ περίεργα πράγματα. Ἐνόητε δὲ, σχολάζων, περιεφέρετο περὶ τὸ μοναστήριον τῆς Σμόλνας, καὶ ἐπεθεώρει ἐν πρός· ἐν ὅλα τὰ παράθυρα, ὡς ἂν ἤθελε νὰ φωτισθῇ ὑπὸ τινος ἀκτίνος τοῦ προσφύλου· ἀστέρως· ἀλλὰ φεῦ! τὸ μοναστήριον ἦτο στενῶς κλεισμένον, καὶ ὁ Ἰβάν ἐπανήρχετο χωρὶς νὰ ἴδῃ διαλυόμενον τὸ σκότος. Τότε ἐβυθίζετο εἰς λογισμούς, ἢ συναίσθησις τῆς καταστάσεώς του ἐτρεχεν αὐτόν ἐτι μᾶλλον καὶ ἐταλάνιζεν αὐτόν.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ἐνῷ διευθύνετο σκεπτικῶς εἰς τὴν κατοικίαν του, ἀπήντησεν ἄνθρωπον φέροντα δισάκιον, ὅστις σταθεῖς εἶπε·

— Καλὴ ἡμέρα, ἀδελφέ.

Ὁ δὲ Ἰβάν καὶ τοὶ ἀτενίσας αὐτόν δὲν τὸν ἐγνώρισε. Καὶ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ γνωρίσῃ ὑπὸ τὰ ῥάκη ἐκείνα καὶ διὰ τῆς ῥυπρῆς κόμης καὶ τοῦ μεμπραμμένου προσώπου τὸν ἐξάδελφόν του Δημήτριον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀφήσει εἰς τὸ χωρίον του μεγάλον καὶ ὠραῖον, ἀκμάζοντα τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν υἱεῖαν;

Ἐὰν ὁ Δημήτριος δὲν ἔλεγε τίς ἦτο, ἤθελε τὸν ἐκλάβει ἀντὶ ἐπαίτην.

— Πῶς ἐδῶ, Δημήτριά; καὶ εἰς τοιαύτην κατάστασιν;

— Ἐμάλλωσα μὲ τὸν Ἀλέξιν Βλαδιμίροβιτς (1), καὶ μὲ ἐξώρισεν εἰς μακρινὸν χωρίον διὰ νὰ ἐργάζωμαι εἰς βιομηχανικὸν κατὰστημα· ὁ διευθυντὴς ὅμως αὐτοῦ, Γερμανός, ἦτον ἀληθινὸς τύραννος· ἐπλήρωνε τοὺς ἐργάτας μὲ γρόνθους καὶ μὲ ζύλον· διὰ τοῦτο ὅλοι τὸν ἐμίσουν. Ἐγὼ μάλιστα τὸν ἐμίσουν πλέον τῶν ἄλλων, ὅθεν καὶ μὲ ἀπέπεμψεν. Οἱ σκύλοι οἱ ὁποῖοι ἐπάγοναν εἰς τὴν αὐλὴν ἦσαν εὐτυχέστεροί μου. Πόσον ἐνθυμούμην τότε τὸν Ἀλέξιν Βλαδιμίροβιτς! Πολλάκις μὲ ἤλθεν εἰς τὸν νοῦν νὰ φύγω καὶ νὰ ὑπάγω νὰ προσπέσω εἰς αὐτόν. Καὶ θὰ μ' ἐσυγχώρει!... ὁ Θεὸς ὅμως δὲν ἠθέλησεν. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἤλθε νὰ ἐπισκερθῇ τὸν διευθυντὴν ὁ ἐπιστάτης τοῦ κόμητος Ἀβασέρ, καὶ μὲ ἐπῆρε μαζί του. Διὰ τί, καὶ μὲ ποῖον δικαίωμα, τὸ ἀγνοῶ, ἀλλ' οὐδὲ ἠθέλησα νὰ τὸ ἐξετάσω, τόσον ἔχαιρα ὅτι ἤλλαξα θέσιν· ἀλλὰ πόσον ἤμην ἀπατημένος! Μὲ ἐβάλαν κοντὰ εἰς μίαν οἰκογένειαν ἡ ὁποία, ἐξ αἰτίας τῆς νεοσυλλεξίας καὶ τῶν ἀποικισμῶν εἶχε μείνει χωρὶς ὑποστήριγμα· ὅλοι ὅλοι ἦσαν ἕνας γέρον καὶ δύο ἀδύνατοι γερόντισται. Ἐγὼ δὲ ἔπρεπε νὰ ἀναπληρώσω τὸν τελευταῖον ἐργάτην ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀναχωρήσει, καὶ νὰ καλλιεργῶ τὸν ἀγρὸν των. Ἐπειδὴ ἦσαν καλοὶ ἄνθρωποι ᾔσθάνθη συμπαθεῖαν πρὸς αὐτοὺς, καὶ εὐχαρίστως τοὺς ἐβοήθουν εἰς τὸ νὰ ζήσουν. Ὁ Κ. Σάδλερ ὅμως (ὁ ἐπιστάτης) ἄλλως πῶς ἀπεφάσισεν· ἀφοῦ μ' ἔπερνε καθ' ἐβδομάδα διὰ τὸν αὐθέντην τὰς τρεῖς ἡμέρας τὰς ὁποίας δίδει ὁ νόμος, μ' ἔπερνε καὶ τὰς ἄλλας τρεῖς διὰ τὸν ἑαυτόν του· ὥστε μόλις τὴν Κυριακὴν μ' ἔμεναν ὀλίγοι ὥραι διὰ νὰ σκάψω τὴν γῆν τοῦ κυρίου μου· ἀπὸ τοῦτο ἐννοεῖς ὅτι ἐψοφοῦμεν ἀπὸ τὴν πείναν. Ἄν καὶ φύσει ὑπομονητικὸς καὶ ἀπαθὴς, δὲν ἤμπορουν ὅμως νὰ ὑποφέρω πλέον, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐβλεπα πῶς ἦτο δυνατόν νὰ γλυτώσω, τὸ ἐρρίψα εἰς τὸ ποτόν. Ὅσα καπνικὰ ἐκέρδιζα, ὅλα ἐπῆγαιναν εἰς τὸ καπνίσαιον· ἡ μέθη ἔγεινε δευτέρω φύσις, καὶ δὲν εἰργαζόμην πλέον εἰμὴ μαστιζόμενος καὶ δερόμενος. Μετ' ὀλίγον μάλιστα καὶ οἱ ῥαθυδισμοὶ ἔχασαν τὴν δύναμίν των· καὶ διὰ τὴν δυστυχίαν μου, καὶ αὐτὸς μου ὁ οὐρανίσκος μου τόσον ἐχόντραιναν, ὥστε οὔτε τὸ δυνατότερον ῥάκι ᾔσθάνετο πλέον. Καὶ ἐπειδὴ ἀπεκτηνώθη, μὲ ἀφῆκαν πλέον ἥσυχον. Ἀφοῦ εἶδεν ὁ Κ. Σάδλερ ὅτι ἦτον ἀδύνατον νὰ ὠφεληθῇ πλέον ἀπ' ἐμὲ, μ' ἐδωκε διαβατήριον διὰ τὴν Πετραύπολιν καὶ μ' ἐδίωξεν. Ἀνεχώρησα λοιπὸν ἀπὸ τὸ χωρίον χωρὶς λύπην καὶ χωρὶς χαρὰν, καὶ μετὰ ἐξ ἐβδομάδων σκληρότατον ταξίδιον, ἰδοὺ ἤλθα.

— Καὶ δὲν ἐζήτησες πλέον νὰ ἴδῃς τὸν Ἀλέξιν Βλαδιμίροβιτς;

— Δὲν ἐτόλμησα· ἐπέρασα βιαστικὰ ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου κατοικεῖ, καὶ ἐχαιρέτισα μακρόθεν τὴν ση-

(1) Ὁ πρίγκηψ Π.

μαίαν τοῦ παλατίου του· ἡμπορῶ ὁμῶς νὰ σὲ δώσω εἰδήσεις του· ἓνας παλαιὸς μου σύντροφος μὲ εἶπεν ὅτι θὰ ἔλθῃ τὸν χειμῶνα ἐδῶ.

— Καὶ τώρα τί θὰ κάμῃς;

— Ὁ Θεὸς τὸ ἤξεύρει! τόσα ὑπέφερα ἕως τώρα, ὥστε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πάθω χειρότερα. ἔχω εἰς τὸν σίκκον μου ἀρκετὰ παλαιοσίδηρα τὰ ὅποια εἰσάξα εἰς τὸν ὁρόμον· θὰ τὰ πωλήσω καὶ θὰ ζήσω. Πλὴν τούτου ὁ ἀγαθὸς Θεὸς εἶναι ἀγαθός, καὶ οἱ ἀδελφοὶ βοηθοῦν τοὺς ἀδελφούς.

Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη ἀπάντησις ἐπηύχεσε τὴν θλίψιν τοῦ Ἰβάν, ἐκθέσασα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του παράδειγμα τρομερᾶς δουλείας· καὶ μὲν ὅλοι οἱ εἰλωτοὶ τῆς Ῥωσίας δὲν ὑποβάλλονται εἰς ὅσας δοκιμασίας καὶ ὁ Δημήτριος· οἱ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον μεγάλων οἰκογενειῶν ζῶσι μάλιστα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν ἀνέσει· τοῦτο ὁμῶς συμβαίνει ὁσάκις ὁ κύριος αὐτοῦ κατοικεῖ εἰς τὰ ὑποστατικά ἢ διοικεῖ ἀπ' εὐθείας τοὺς δούλους του· ἀλλὰ δυστυχῶς εἶναι ἐξαιρέσις. Οἱ πλείστοι τῶν Ῥώσων μεγιστάνων προτιμῶντες νὰ ζῶσιν εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας ἢ καὶ τὰς ξένας, ἀναθέτουσι τὴν φροντίδα τῶν ὑποστατικῶν αὐτῶν εἰς ἐπιστάτας πανούργους καὶ πλεονέκτας. Ἐὰν ἐνίοτε διατρέβουσιν εἰς αὐτὰ, μένουσι τόσον ὀλίγον, ὥστε δὲν μανθάνουσι τὰ γινόμενα. Πλὴν τούτου οἱ ἐπιστάται καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτῶν ἐπισκιαζοῦσι διὰ παντὸς τρόπον τὴν ἀλήθειαν. Οἱ Ποτέμκιν εἶναι πολυάριθμοι εἰς τὴν Ῥωσίαν.

Εἰς τὴν μάστιγα τῶν ἐπιστατῶν προσθετέον καὶ τὴν τῶν μικρῶν ιδιοκτητῶν. Οἱ ἄνδρες οὗτοι, ἐξευγενιζόμενοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλέω τοῦ *Tsár* (περίεργος σινική ὀνομασία κατατάσσουσα ὅλους τοὺς ὑπκόους τοῦ κράτους εἰς ἱεραρχίας δεκατεσσάρων κλάσεων) ἀφιερώνουσι, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, τὸ προϊόν τῶν κλοπῶν καὶ καταχρήσεων αὐτῶν εἰς ἀνταλλογὴν τριακοσίων ἢ τετρακοσίων εἰλωτῶν. Ἀπεριόριστος καλίσταται τότε ἡ κενοδοξία τῶν μιμῶνται τοὺς ἀρχηγούς τῆς ἀριστοκρατίας καὶ διάγουσι βίον μεγαλοπρεπῆ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ περιουσία τῶν δὲν ἀρκεῖ εἰς τοῦτο, ἀγωνίζονται ν' αὐξήσασιν αὐτὴν δι' ὁποιοῦδήποτε τρόπου. Μὴ ὁμιλεῖς εἰς αὐτοὺς περὶ φιλανθρωπίας καὶ ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου· δὲν ἔχουσιν εἰλωτας; ἄρα πρέπει νὰ ἐκμεταλλεύωσιν αὐτοὺς μέχρι τριχός. Ἰδε τοὺς ταλαιπώρους αὐτοὺς κευφότας πρὸς τὴν γῆν, καὶ σεσωρευμένους εἰς σκοτεινὰ βιομηχανουργεῖα, χέοντας ἰδρώτα καὶ αἷμα ὑπὲρ τῶν ἀνελεημόνων αὐτῶν πατρῶων. Ἐὰν δὲ ἡ πείνη καὶ ἡ ἀπείρα ἐξησθένησαν αὐτοὺς, ἐὰν αἱ χεῖρες αὐτῶν δὲν κινῶνται, δέρονται ἀνηλεῶς. Μιπως τὰ κτήνη ταῦτα ἔχουσι δικαίωμα νὰ τρέφονται καὶ νὰ ἀνπαύωνται; Ὁ κύριος ἔχει ἀνάγκην χρημάτων! . . .

Ὅταν λοιπὸν ἀπαντᾷς καθ' ὁδὸν ἢ εἰς τὰς πόλεις τῆς Ῥωσίας ἀνθρώπον πελιδνὸν τὴν ὄψιν, ἀτροφικὸν τὸ σῶμα, νεκρὸν τὸν ὀφθαλμόν, μηδὲ σπινθῆρα ἔχοντα εἰς τὸ πρόσωπον γήικης καλλονῆς, ἐμμοιάζοντα μᾶλλον κτήνος ἢ ὄν λογικόν, ἐνὶ λόγῳ

ἓνα Δημήτριον, ἔσο βέβαιος ὅτι ἔχεις πρὸ ὀφθαλμῶν θῦμα μικροῦ ιδιοκτήτου ἢ ἐπιστάτου. Καὶ τὸ δεινότερον, ὁ νόμος δὲν θερραπεύει τὸ κακὸν τοῦτο· τὸ κράτος τῆς Ῥωσίας εἶναι ἀχανές, καὶ τοῦ αὐτοκράτορος ὁ ὀφθαλμός, ὅσον ἄγρυπνος καὶ ἀνυποτέτῃ, δὲν προφθάνει νὰ ἴδῃ ὅλα τὰ γινόμενα. Καὶ ἐπειδὴ οὔτε ὁ ἐνοχὸς οὔτε οἱ δημόσιοι λειτουργοί, ὡς διαφθειρόμενοι εὐκόλως διὰ χρημάτων, δὲν καταμηνύουσι ταῦτα, τίς θελεῖ τὰ καταμηνύσει; Ὁ εἰλωτός; ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκαλέσῃ τὸν κύριόν του εἰμὴ ἐν περιπτώσει συνωμοσίας κατὰ τοῦ κράτους ἢ τοῦ ἡγεμόνος, ἢ ἐὰν δὲν φανερώσῃ ὅλους τοὺς κατοίκους τοῦ ὑποστατικού αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ ποτε εἰλωτός παραπανεθῇ δι' ἄλλην αἰτίαν, συλλαμβάνεται καὶ τιμωρεῖται· καὶ οὐ μόνον ὁ εἰλωτός ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὅστις ἔγραψε τὴν ἀναφορὰν του.

Ὁ Ἰβάν συνοδεύων τὸν κόμητα Ἀβασέφ, ἐπισκέφθη τὰς περισσοτέρας πόλεις τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γερμανίας, ὅπου ἔμαθε καὶ ἐδιδάχθη πολλά· ἡ πεῖρα ἐνέπνευσεν αὐτῷ περισσότερον θάρρος, καὶ τυχούσης περιστάσεως ἐδῶκε δείγματα σπανίας δυνάμεως ἠθικῆς. Ποσάκις μεταξὺ λαῶν ἐλευθέρων, ἐπεθύμησε νὰ μείνῃ παρ' αὐτοῖς! Ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ φανῇ δραπετής. Ἐγραψε λοιπὸν πρὸς τὸν πρίγκηπα Π. ζητήσας εὐσεβῶς τὴν ἀπελευθέρωσίν του. Καὶ εὐμενὴς μὲν ὑπήρξεν ἡ ἀπάντησις, παρεπέμπετο ὁμῶς ἡ ἐξέτασις τῆς ὑποθέσεως κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του. Ἐπανῆλθε λοιπὸν εἰλωτός ὅπως καὶ εἶχεν ἀναχωρήσει.

Ὁ Ἰβάν ἦτο πλήρως χαρῆς τὴν ἡμέραν τῆς ἐλεύσεώς του εἰς τὴν Πετρούπολιν. Ἐλθὼν πρὸς τὴν πύραν τοῦ πλοῦ, καὶ στραφείς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ φρουρίου, τῆς ὁποίας ὁ θόλος καὶ τὰ δύο κωδωνοστάσια φαίνονται μακρόθεν, ἐγανυπέτησε καὶ μυριάκις ἐσχαγίσθη διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, εὐχαριστῶν τὸν Θεὸν ὅτι τὸν ἤξιώσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του· διότι οἱ Ῥῶσοι ἀγαπῶσιν ἰδιαζόντως τὴν πατρίδα αὐτῶν· εἴτε εὐμενὴς εἴτε δυσμενὴς εἶναι πρὸς αὐτούς, τὴν λατρεύουσιν ὡς βασιλισσάν, ὡς μητέρα, τὴν ἀποθεοῦσιν οὕτως εἰπεῖν. Πᾶν αἰσθημα μὲγάλον λαμβάνει παρὰ τοῖς Ῥώσοις θρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Κατ' αὐτούς ἡ Ῥωσία δὲν εἶναι ἀπλῶς Ῥωσία, ἀλλ' ἀγία Ῥωσία· τὸ μᾶλλον δὲ ἀνεξήγητον εἶναι ἡ προσκόλλησις τῶν εἰλωτῶν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν, ἐνῶ δὲν ἔχουσιν οὔτε οἰκίαν, οὔτε χωρίον, οὔτε οἰκογένειαν καὶ δὲν ἀγνοοῦσιν ὅτι ὁπαῖον ὥραν θέλει ὁ κύριός των τοὺς ἐκσφενδονίζει ἀπὸ τὸ ἐν εἰς τὸ ἄλλο μέρος. Ἐν μόνον πρᾶγμα ἔχουσιν ἀναφαιρετὸν, τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην.

Εὐκόλως λοιπὸν ἐννοοῦμεν τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ Ἰβάν ὅτε τὸ ἀτμόπλοιον εἰσῆλθεν εἰς τὸν Νεβάν. Ἰδὼν τὸν τόπον αὐτοῦ καὶ πατήσας φιλάτην γῆν ἐλησμόνησε τὰς περὶ ἀπελευθερώσεως ιδέας ὅσαι κατέβησαν εἰς τὴν κεφαλὴν του ὅτε ἦτο εἰς τὰ ξένα, καὶ συνεχάρη ἑαυτὸν διὰ τὴν ἀπάρνησιν. Εἶχε δὲ ἐπαλαλάσει τὰς συνήθειας αὐτοῦ ἐργασίας εἰς τὴν οἰκίαν

τοῦ κόμητος, ὅτε μετὰ δύο μῆνας ὁ πρίγκηψ Π. ἔγραψεν ὅτι ἐρχεται εἰς Πετρούπολιν.

Ὁ Ἰβάν ἀνεκρίθη ἐνθυμηθεὶς ὅτι κρίσιμος θὰ ᾔητο ἡ ὥρα· διότι, ὡς ἐνθυμούμεθα, ὁ πρίγκηψ Π. εἶχεν ἀποκριθῆ πρὸς αὐτὸν μακρὰν ἐτι ὄντα τῆς Ρωσίας, ὅτι θὰ ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν τὴν αἰτησίαν τοῦ μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του. Ἀλλ' εἶχεν ἄρα γε πάντοτε τὴν αὐτὴν προαίρεσιν; Ὡς ἐπρότιμα τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ εἰλωτος ἀπὸ τὸ προσωπικόν του συμφέρον; Ἰδὼν μεγαστάνων τινὲς ἔχρυσιν εἰλωτας, αἵτινες ἐγένοντο ἐργαζόμενοι πλουσιώσατοι· ὅθεν, ἀντὶ τῶν τοῦ ἀπελευθερώσει, τοὺς ἀγαπῶσιν ἐτι μᾶλλον, θεωροῦντες αὐτοὺς ὡς καύχημα τῆς οἰκίας των. Μήπως λοιπὸν καὶ ὁ πρίγκηψ Π. εἶχε τὴν αὐτὴν· κενοδοξίαν, καὶ τὰ προτερήματα τοῦ Ἰβάν ἀντὶ τῆς τὸν συντρέξωσι, τὴν κατέτρεχον; Τοιαῦτα ἀνελοῖζετο περίλυπος ὁ Ἰβάν. Προσθετόν δὲ ὅτι εἶχεν ἰδεῖ καὶ τὴν Μάσαν, αὐξηθεῖσαν καὶ γενημένην ὠραιοτέραν κατὰ τὴν ἀπουσίαν του, καὶ ὅτι ὁ ἔρωσ του εἶχεν ἐξαρθῇ ἐτι μᾶλλον καὶ καταστῇ εὐσταθέστερος. Διὰ δύο λοιπὸν λόγους ἐπεθύμει τὴν ἀπελευθερώσιν του.

Ἡ θλίψις δὲ αὐτὴ ἐγένετο δριμυτέρα διότι δὲν ἐξεμυστηρεύετο εἰς οὐδένα· ἂν εἶχε φίλον εἰλικρινῆ θὰ ἐμετρίαζεν αὐτὸς τὴν ὀδύνην του, θὰ τὸν ἐν-ὐθά-ρουνε, θὰ τὸν ἐσυμβούλευεν. Ὁ κόμης καὶ ὁ Κ. Βου-σλάγεφ, οἱ δύο οὗτοι πρὸς οὓς ἐδύνατο νὰ ὁμιλήτῃ, ἤγνούσαν τὴν κατάστασιν τῆς καρδίας του. Ἐπάλαιε λοιπὸν ἀνευ βοηθείας, καὶ κατὰ τὴν μεμονωμένην ταύτην πάλιν ἐτίθετο.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πρίγκηπος Π. ἦλθεν ἄνθρωπος σταλαῖς παρ' αὐτοῦ ἵνα προετοιμάσῃ τὴν κατοικίαν του, διότι, ἀντὶ μιᾶς ἢ δύο ἐβδομαδῶν, ὡς εἶχε γράψῃ κατ' ἀρχάς, ἀπεφάτισε νὰ διατρίψῃ ὅλον τὸν χειμῶνα εἰς τὴν Πετρούπολιν.

Ὁ κόμης Ἀδασέφ ὑπερεχάρη, καὶ θέλων νὰ ἐορτάσῃ τὴν ἔλευσιν τοῦ φίλου του, ἐδοκίμαζεν ὅλα τὰ μουσικά του ἀριστοργήματα· ὁ Ἰβάν κατήντησε νὰ μὴ ἔχῃ πλέον καιρὸν.

Πολλαὶ ἡμέραι παρήλθον μετὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐμελλε νὰ φθάσῃ ὁ πρίγκηψ, καὶ ὁμοῦ δὲν ἐφαίνετο. Τί ἄρα συνέβη; αἱ ὁδοὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, περὶ τὰ τέλη Ἰανουαρίου, εἶναι καλαί, διότι ἡ χιών εἶναι στερεὰ καὶ τὰ ἐλκυθρὰ ταξιδεύουσι θαυμασίως. Μήπως δὲν ἀνεχώρησεν; ἀλλὰ δεύτερος ταχυδρόμος ἐλθὼν εἶπεν ὅτι εἶχεν ἀναχωρήσει. Μετὰ τινὰς ἡμέρας φῆμαι ἀόριστοι διεσπάρησαν εἰς τὴν πόλιν· ἔλεγον ὅτι ἐγένετο θύελλα, ὅτι νιβάδες μεγάλαι χιόνων κατέπεσαν, καὶ ὅτι συνέβησαν καταστροφαί. Πρὸ τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὥρων δὲν εἶχε φανῇ τὸ ταχυδρομεῖον τοῦ Ἰεροσλάβ, καὶ ὁ κόμης Ἀδασέφ ὅλως ἀνήσυχος ἔτρεχεν ἀδιακόπως μὲ τὸ ἐλκυθρὸν του ζητῶν εἰδήσεις. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰβάν ἐπλανήτο ὡς φάσμα εἰς τὸ παλάτιον, κατατηκόμενος ἀπὸ ἀπαίσινα προαισθήματα.

Ἀνθρώποις τις, μουζίκης, εἰσῆλθεν ἐν τοσούτῳ εἰς τὴν αὐλὴν. Ἀπὸ τὸ ἀγρίον ἦλος, ἀπὸ τὰ ἄτακτα καὶ χιονοσκεπέστα ἐνδύματα, ἀπὸ τὸ ἐπ' αὐτῶν αἶμα ἐσυμπεραίνεται ὅτι δυστυχία τις συνέβη.

Ὁ Ἰβάν τὸν ἐγνώρισεν· ἦτο ὁ Βάκις εἰς τῶν χω-

ρικῶν τοῦ πρίγκηπος Π. ἔτρεξε λοιπὸν εἰς προὔπαν-τησίαν του.

— Τί νέα, Βάκις;

Ἀλλ' ὁ Βάκις ἐστρεψε τὸ βλέμμα ἐτροπλανές.

— Λέγε λοιπὸν, λέγε!

Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ χωρικὸς σιωπῶν ἐγέλασεν ἐμμανῶς.

Ὁ δὲ Ἰβάν λαβὼν τὸν βραχίονα τοῦ χωρικοῦ καὶ συνταράξας αὐτόν·

— Ποῦ εἶναι, ἠρώτησεν ὁ Ἀλέξιος Βλαδιμίροβιτς;

— Ἀπέθανεν! ἀπέθανεν! ἀπέθανεν!

Ὁ Ἰβάν ἐμεινεν ἐμυρόντητος.

Ὁ χωρικὸς ἐκάγχασε καὶ πάλιν ἦτο ἔξω φρενῶν.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἦλθεν ὁ κόμης, ἡλλοιωμένος τὸ πρόσωπον καὶ κλαίων. Καὶ εἰσελθὼν μετὰ σπουδῆς εἰς τὸν θάλαμόν του, ἀνέγνω τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ διοικητοῦ Ἰεροσλάβ.

« Σπεύδω νὰ ἀναγγεῖλω πρὸς τὴν ἐξοχότητά σας τὸ τρομερὸν συμβῆναι τὸ ὅποιον συνετάραξε τὴν διοίκησίν μου. Ὁ φίλος σας πρίγκηψ Π., μεταβαίνων εἰς Πετρούπολιν ἐχάθη μεθ' ὅλων τῶν περὶ αὐτόν πλὴν ἐνὸς χωρικοῦ σωθέντος· παραδόξως, ἐνεκα τρομερῶν νιφάδων χιόνων αἵτινες διήρκεσαν ὁλόκληρον ἡμέραν. Ὁ πρίγκηψ εἶχεν ἀναχωρήσει πρὸ τριῶν ἡμερῶν κατέλυσε εἰς τοῦ κόμητος Ἀδρασιμόφ, ὅπου ὑπῆγον εἰς θύραν ἄρκτων. Πρὸς τὸ ἐσπέραις ἐπειδὴ ἐφάνησαν λύκοι εἰς τὰ πέριξ, ἐπρότειναν νὰ τοὺς διώξωσι τὴν ἐπιούσαν ἀπὸ πρωίας· καὶ ἵνα μὴ συμβῇ ἀργοπορία ἀπερραίσθη νὰ κοιμηθῶσι παρὰ τῷ θαυματούκῳ. Ὁ πρίγκηψ Π., μὴ ἐπιθυμῶν ν' ἀργοπορήσῃ, παρικό-λεσε τὸν κόμητα Ἀδρασιμόφ νὰ στείλῃ τὰς ἀμάξας του κατ' ἐλθεῖν εἰς Ἰεροσλάβ, ὅπου θὰ μετέβαινε καὶ αὐτὸς μετὰ τὴν θύραν. Ἐφόνευσαν δὲ περὶ τοὺς εἰκοσι λύκους, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπρογεύθησαν.

Ὅτε ὁ πρίγκηψ προσέβαινε ν' ἀναχωρήσῃ, ὁ κόμης Ἀδρασιμόφ ἐκίνησε πάντα λίθον ἵνα τὸν ἀποτρέψῃ. Παρέστησεν εἰς αὐτόν τὴν κακοκαιρίαν, τὴν κακὴν κατάστασιν τῶν ὁδῶν καὶ τὴν δυσολίαν τοῦ νὰ εὖρη ἐφόδια ἐν ἀνάγκῃ. Ἀλλ' ὁ πρίγκηψ ἐμεινεν ἀκαμπτος· παρικόλεσε μόνον τὸν φιλοξενούντα αὐτόν νὰ τῷ παραχωρήσῃ ὅσους πλείους ἵππους ἐδύνατο. Ὁ κόμης ἐδωκεν αὐτῷ ὀκτὼ, τοὺς ὁποίους ἐζευξεν εἰς τὸ ἐλκυθρὸν του ὀδηγούμενον ὑπὸ δύο ἢ ἰσχύων. Μετὰ ταῦτα ἀνέβη καὶ αὐτὸς μετὰ τινος ἀξιωματικοῦ φίλου του ὅστις τὸν συνώδευε.

Κατὰ τὰς πρώτας ὥρας ὁ καιρὸς ἐφάνετο ἁρπῆς, καὶ αἱ ὁδοὶ δὲν ᾔσαν κακαί· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ὁ οὐρανὸς ἐπεσκίασθη ἀπὸ σύννεφα, καὶ ἤρχισε νὰ πνέῃ σφοδρὸς ἀνεμος. Μετ' ὀλίγον ἐπῆλθε καὶ ἡ χιών ὡς ἄλλη μαιᾶς. Τὰ νέφη ἐκυλίσσοντο κατάμαυρα, ἡ θύελλα ἔσειε τὰ δάση, ἡ χιών, περιστρεφόμενη, κατέπιπτεν ὡς λόφος βαρὺς εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ κατέχωνεν αὐτάς. Ἀδιακόπως ἔπρεπε νὰ ζητῶσιν αἱ ὁδοιπόροι νέαν δίοδον· τὰ παρεκλυθόντα τὸν πρίγκηπα τέσσαρα ἢ πέντε ἐλκυθρὰ μὴ ἔχοντα τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν τῶν ἵππων ὡς καὶ τὸ τοῦ πρίγκηπος, ἐκινδύνευον, καὶ οἱ ἀναβάται ἐκρυγάζον. Καὶ ὁμοῦ ἐπροχώρουν· διότι πῶς νὰ σταθῶσιν, ἀφοῦ οἱ ὥρυ-

μοὶ τῶν λύκων καὶ οἱ κρηγμοὶ τῶν ὑπὲρ τὰ ὄχη-
ματα κοράκων παρώρμιον ἀκαταχέτως τοὺς ἵππους·
Οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις ἦτο ἱκανὴ νὰ τοὺς ἀνα-
χαίτῃ. Τέλος πάντων μετὰ τριῶν ἢ τεσσάρων ὤ-
ρων τιαυτὴν κινδυνώδη ὁδοπορίαν, οἱ ὁδοιπόροι
κατελήφθησαν αἰφνης ἀπὸ τρομερὸν ψυχρὸς, διότι
ἀφέντες τὴν γῆν ἐβάδιζον ἐπὶ πεπηγυῖας λίμνης.
Καὶ ἐκαθάρθη μὲν ὁ ὁρίζων, ἀλλ' ὁ ἀνεμος ἐγέ-
νετο μανιώδης. Μόλις ἐπροχώρισαν ὀλίγον, καὶ ἡ-
κούσθη τρίξιμον τρομερὸν· συνετρίβη ὁ πάγος· καὶ τὰ
δύο πρῶτα ἔλκυθρα κατεδυθίσθησαν. Τοῦτο ἰδὼν ὁ
πρίγκηψ ἀναισκηώθη καὶ ἐκραύγαζε. Μάταιοι ὅμως
οἱ ἀγῶνές του, διότι ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ καὶ ἵπποι,
καὶ ὄχηματα, καὶ ἀναβάται κατεποντίσθησαν. Μόνον
εἰς χωρικὸς, ὡς προσέειπον, ἐσιώθη, καὶ παρ' αὐτοῦ
ἐμαθον ὅσα γράφω· εὐχόμεαι δὲ, ἕως οὗ θάτῃ εἰς
Πετρούπολιν, ὅπου τὸν στέλλω ἐπίτηδες, νὰ διατηρή-
σῃ τὸ λογικὸν του ο.

Μετὰ τὴν ἀνέγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ
κόμης ἔπεσεν εἰς μερίστην ἀτονίαν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους,
γενόμενος κύριος ἐαυτοῦ, ἐκάλεσεν ὑπηρετήν καὶ ἐζή-
τησε τὸν Ἰδάν.

Ὁ ταλαίπωρος Ἰδάν! ὁ θάνατος τοῦ πρίγκηπος
κατέβαλεν αὐτόν· ἡ τύχη του ἐγέ-ετο ὅλως διάλου
ἀδελγός· εἰς τίνας ἄρα νέου κυρίου τὴν ἐξουσίαν θὰ
περιήρχετο; καὶ αὐτὸς ὁ νέος κύριος δὲν ἤθελε τά-
χα τὸν καταδικάσει εἰς ἔργα ὠρελίου γεωργοῦ ἢ
περιφρήμου μουσικοῦ; Ὅτε ἤκουσεν ἀπὸ τὸν Βάκιαν
τὴν εἰδῆσιν εἶχε λειποθυμήσει· ἤδη δὲ ἐκείτο εἰς τὴν
κλίνην του πάγων τρομερὰν ἐγκεφαλίτιδα. Ἡ πα-
ραφροσύνη του ἦτο ὅμως διακριτικὴ, διότι παρελά-
λει μὲν λέγων πολλὰ καὶ ἀσυνάρτητα, τὸ γλυκὺ
ὅμως ὄνομα τῆς Μάσας ἐπρόφερε ταπεινῇ τῇ φωνῇ.

Ε'.

Νέος κύριος.

Ὁ πρίγκηψ Π. δὲν ἀφῆκε κἀνένα κληρονόμον ἐκ
τοῦ αἵματος αὐτοῦ· καὶ ἐπειδὴ ἦτο χῆρος, ἡ ἀπέ-
ρυντος παρουσία του, πλὴν τινῶν μικρῶν κληροδο-
τημάτων, περιήλθεν εἰς τρεῖς ἀνέμους, υἱοὺς τοῦ
ἀδελφοῦ του ἀποθανόντος πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὡς εἶχαν
ἀποθάνει καὶ ἡ σύζυγός του. Ὁ κληρονόμος τοῦ ὑπο-
στατικοῦ εἰς τὸ ἀνῆκεν ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἰδάν, ὀνο-
μάζετο πρίγκηψ Μιχαήλ, συνταγματάρχης τῆς αὐ-
τοκρατορικῆς φρουρᾶς, εὐρισκόμενος τότε εἰς Κρά-
κασον.

Ἄμα μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ θείου καὶ τὴν ἐκ
τούτου μεγάλην μεταβολὴν τῆς θέσεώς του, ἔ-
σπευσε νὰ ζητήσῃ ἄδειαν ἀπουσίας, καὶ ἐνόσφ λάβῃ
αὐτὴν ὠνόμασεν ἐπιτρόπους τοὺς ἀδελφοὺς του ἵνα
ἐνεργήσωσι τάχιστα τὴν διανομὴν.

Ἡ διανομὴ τῆς περιουσίας δὲν εἶναι πρᾶγμα εὐκό-
λον εἰς τὴν Ρωσίαν· τὰ ὅρια τὰ χωρίζοντα τὴν
ιδιοκτησίαν εἶναι τόσο ἀόριστα ἐν γένει καὶ τὰ ἐγ-
γραφα τόσο ἀσαφῆ, ὥστε σπανίως γίνεται ἀνευ
τῆς ἐπεμβάσεως τῶν δικαστηρίων. Ἐξ ἐκτὸν δικα-

γραφίων, αἱ ὁδοιπορίαι τουλάχιστον, ὡς λέγουσιν,
ἀποδίδουσι κληρονομίας. Ἐντεῦθεν δαπανῶσιν ἀ-
πειρα οἱ δικαζόμενοι, καθόσον ἀντὶ νὰ συμβιβάσω-
σιν αὐτοὺς ἐξάπτουσιν ἐτι μᾶλλον τὴν διαφορὰν καὶ
παρτείνωσιν ἐπάπειρον αὐτὴν ἵνα ὠρελῶνται χρημα-
τικῶς. Καὶ ὑπομονὴ εἰς ἀπενέμετο δικαιοσύνη! Ἐξ
ἐνκνίσεως ὁ μᾶλλον διοροδοκῶν εἶναι καὶ ὁ ἔχων τὸ
δικαίον.

Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ἀνέμιοι τοῦ πρίγκηπος Π. ὑπηρε-
τοῦν τὸ δημόσιον καὶ ἔχοντες τριβὴν ἱκανὴν ἐγίνω-
σκον ταῦτα, ἐνήργησαν οὕτω πῶς ὥστε ἐντὸς μηνός
ἐγένετο ἡ διανομὴ καὶ ἕκαστος τῶν ἀδελφῶν ἔλαβε
τὸ ἐπιβάλλον μέρος.

Ὁ πρίγκηψ Μιχαήλ ἔφθασε τὴν προτεραίαν τῆς
διανομῆς. Τὴν ἐπιούσαν ἐψάλη μνημότυνον εἰς τὴν
ἐκκλησίαν ὑπὲρ τοῦ Πρίγκηπος Π., μεθ' ὃ ὁ πρίγκηψ
Μιχαήλ ἀνεχώρησεν εἰς Πετρούπολιν, ὅπου εἶχε δη-
μοσίαν ἐντολὴν νὰ ἐκπληρώσῃ. Μετὰ μίαν ἐβδομάδα
ἐπανῆλθε, παρκετήσας τὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἀποφασίσας
νὰ ζήσει, πλούσιος ἢ ἡ ἴων, ὅπως ἤθελεν.

Ὁ χαρακτήρ τοῦ Μιχαήλ ἦτο εὐσταθέστατος· διὸ
ἐπέμεινεν ἐπίσης καὶ ἀνεκδότως εἰς τε τὴν ἐκπλήρωσιν
τῶν καθήκοντων καὶ τὴν ἀπολαυτὴν τῶν δικαιοματίων
του. Οὐδὲν ἐδύνατο νὰ παρεκτρέψῃ αὐτόν τῆς ὁδοῦ τὴν
ἐχάραξεν· ἡ καρδίκα του δὲν ἦτο πολλὰ εὐαίσθητος,
ἐσέβετο ὅμως τὸν ὁρθὸν λόγον καὶ ἐκυπτε τὴν καρπὴν
ἐνώπιον τῆς ἰσχύος. Καὶ ὅμως δὲν ἦτο σκληρὸς οὕτε
βίαιος. Ὅτε ἐγένετο κύριος τόσο ἀριθμοῦ εἰλώτων,
ἐπακέρθη εὐθύς πῶς νὰ τοὺς κυβερνήσῃ. Δυστυχῶς ὅμως
ὑπερίσχυσαν αἱ στρατιωτικαὶ τοῦ ἐξείς· ὅθεν ἀνεδεί-
χθη μᾶλλον δεσπότης ἢ πατὴρ· καὶ ἐπεθύμει μὲν
νὰ ἀγαπάται, ἤθελεν ὅμως πρὸ πάντων καὶ νὰ τὸν
φοβῶνται. Αἱ πρῶται πράξεις του ἐλύπησαν κατὰ
πολὺ τοὺς ὑπ' αὐτόν· καὶ τότε ἐνόησαν τί ἐστερήθη-
σαν ἀποθανόντος τοῦ πρίγκηπος Π.

Ὁ πρίγκηψ Π. ἦτο τακτικώτατος· ὅλα τὰ ἐγ-
γραφα του ἦσαν ἡριθμημένα καὶ ἐν τάξει. Μίαν τῶν
ἡμερῶν ἰδὼν φάκελλον ἐπιγεγραμμένον οὕτω πῶς,
ἡ ἀνταπόκρισίς μου μετὰ τοῦ κόμητος 'Αβασέρ,
ἀνέγνω τινὰς ἐπιστολάς, καὶ μετὰ πλείστης περιεργ-
γείας, μάλιστα διότι ἔβλεπε συνεχῶς ἐπαναλαμβά-
νόμενον τὸ αὐτὸ ὄνομα.

— Ποῖος νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ 'Ιδάν; εἶπε καθ' ἐν-
τόν· μήπως εἶναι ὁ μουσικὸς τοῦ ὁποίου ἡ ἱκανότης
ἐφημίσθη καὶ εἰς αὐτόν τὸν Κάικασον, αἱ δὲ ἐφημε-
ρίδες τῆς πρωτυουσίας ὠνόμαζον περίπου μουσικὴν
λέοντα τῆς Πετροπόλεως; Τῇ ἀληθείᾳ ἔχω ὄρεξιν
νὰ τὸ μάθω.

Καὶ ἐξακολουθῶν τὴν ἀνάγνωσιν·

— Ἄ! ἃ! ἀνεφώνησε, τοῦτο εἶναι περίεργον...
Ὁ 'Ιδάν σου... ὁ 'Ιδάν σου... Διὰ τί, Κ. κόμη;
μήπως ὁ 'Ιδάν ἀνῆκεν εἰς τὸν θεῖόν μου;... ἂν
ἦταν δούλός του... δούλός μου, λέγω... Ὀχι ἀ-
δύνατον.

Καὶ ἀπεράσισε νὰ ἀναγνώσῃ ὅλην τὴν ἀνταπό-
κρυσιν τοῦ κόμητος 'Αβασέρ.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ, ὑπηρετὴς εἰσελθὼν εἶπεν.

— Ὁ ἱατρὸς Μαρτινόφ ἦλθε, καὶ ἐρωτᾷ ἐάν ἡ ἐ-

Ξοχότης σας είναι εδώ, και εάν έχη την άδειαν να σας παρουσιάση τὰ σεβάσματά του.

— Βέβαια, διὰ τὸν ἱατρὸν Μαρτίνου πάντοτε εἶμαι ἐδῶ.

Καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἱατρός.

— Ἄ, φίλτατε ἱατρέ, ἤλθετε εἰς ὄραν κατὰ τὴν ὁποίαν σὲ ἐσυλλογιζόμην, καὶ ἐὰν δὲν ἤρχετο σήμερον θὰ ἐπήγαινα εἰς ἀναζήτησίν σου.

— Τοῦμῶ νὰ ἐρωτήσω τὴν ἐξοχότητά σας τὸν λόγον;

— Γνωρίζεις τὸν κόμητα Ἀβασέφ;

— Βέβαια.

— Πολύ.

— Πολύ.

— Ἄρα ἤμπορεῖς νὰ μ' ἐξηγήσης μερικὰ πράγματα τὰ ὅποια ἀναγνώσκω εἰς τὰς πρὸς τὸν θεὸν μου γράμματά του, τὰ ὅποια δὲν ἐννοῶ. Ποῖος εἶναι αὐτός; Ὁ Ἰβάν διὰ τὸν ὁποῖον ὁμιλεῖ τόσον συχνά, καὶ τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα εὐρίσκεται ἐνίοτε κοντὰ εἰς τὸ ἐδικόν σου;

— Ὁ Ἰβάν; Δὲν ἔχετε ἀνάγκην νὰ τρέξατε μακρὰν διὰ νὰ εὑρετε ποῖος εἶναι. Ὅταν ἐπαθεωρήσετε ἐσχάτως τοὺς εἰλωτας δὲν εἶδετε τὸν γερολλέτρον;

— Βέβαια· μ' ἐφάνη μάλιστα καλὸς ἄνθρωπος.

— Αὐτός εἶναι πατὴρ τοῦ Ἰβάν.

— Λοιπὸν μὲ ἀνήκει.

— Βέβαια, ἐκτὸς μόνον ἐὰν ὁ θεὸς σας, πρὶν ἀναχωρήσῃ, τὸν ἐστείλῃ γράμμα ἀπελευθερώσεως.

— Τί λέγεις, ἱατρέ;

— Ἡξεύρω μετὰ θετικότητος ὅτι τοιαύτη ἦτο ἡ ἀπόφασις τοῦ μακαρίτου.

— Ἀδύνατον! πλὴν τούτου δὲν εὐρίσκω καμμίαν ἀπόδειξιν, ἂν καὶ παρετήρησα ὅλα τὰ ἐγγράφα.

— Ὁ ἱατρός ἐσιώπησε.

— Καὶ πῶς ὁ κόμης Ἀβασέφ ἔχει τὸν Ἰβάν; Μήπως ὁ θεὸς μου τοῦ τὸν ἐχάρισεν;

— Ἀφοῦ ἔχετε τὴν ἀνταπόκρισίν των εἰς χεῖράς σας, εὐκόλως θὰ εὑρατε τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας.

— ἔχεις δίκαιον. Θὰ τὴν ἀναγνώσω καὶ ἄλλοτε ὁμιλοῦμεν.

Ὁ ἱατρός, μετὰ τινὰ ἄλλην συνομιλίαν ἀνεχώρησεν.

Ἐν τούτῳ ὁ Ἰβάν μόλις σωθεὶς ἀπὸ τὴν δεινотάτην ἀσθενείαν του, ἀνελάμβανε βραδέως τὴν ὑγείαν του. Ὁ δὲ κόμης Ἀβασέφ φρονῶν ὅτι ὁ ἀὴρ τῆς ἐξοχῆς θὰ ὠφέλει αὐτόν, τὸν ἐπέστελεν εἰς τὸ ὑποστατικὸν ὅπου διέμενεν ὁ ἐπιστάτης Σάδλερ. Τὸν συνώδευσε δὲ καὶ ὁ Βουσλάγιφ· ἡ οἰκία ὅπου κατώκησαν ἔκειτο μετὰξὺ κήπου χλοερειτάτου καὶ σκιεροῦ. Ἡ Μάσα, ἐνδιαφερομένη καὶ αὐτὴ πρὸς τὸν νέον ἀσθενῆ, ἠθέλησε νὰ συντροφεύσῃ τὸν πατέρα της· ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ παύσεις τοῦ μοναστηρίου δὲν εἶχον εἰσέτι φθάσει ἡνυχκάσθη νὰ ἀναβάλλῃ τὸ ταξεῖδιον.

Τὸ ὑποστατικὸν τοῦτο τοῦ κόμητος δὲν ἀπέχετο πολὺ τοῦ μέρους ὅπου διέμενεν ὁ πρίγκηψ Μιχαήλ· ὅθεν εὐκολώτατον ἦτο νὰ λάβῃ τὸν Ἰβάν· ἀλλὰ δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀποφασίσαι ὁριστικῶς τί νὰ πράξῃ περὶ τοῦ ἐξαιρετικοῦ τούτου εἰλωτος. Νὰ τὸν ἀπελευθερώσῃ; παράλογον ἔλεγε τοῦτο, καὶ ἐφρόνει ὅτι ὁ

θεὸς του, εἰ καὶ φιλόανθρωπος, δὲν εἶχεν ὁμῶς συλλάβει ποτὲ μετὰ σπουδαιότητος τοιαύτην ἰδέαν. Κατὰ τὴν γνώμην του, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν ἔπρεπε νὰ μεταδίδωσιν ἀνέπαφον πρὸς τοὺς κληρονόμους τὴν περιουσίαν των, καὶ νὰ φυλάττωσι πιστῶς τὰς παραδόσεις καὶ τοὺς νόμους τῶν προγόνων των· πᾶσαν δὲ καινοτομίαν ἐθεώρει ὡς ἄλλην ἱεροσυλίαν. Τὰς ἀρχὰς ταύτας εἶχεν ἀποκτήσει ὁ πρίγκηψ Μιχαήλ ἐν Μόσχᾳ, παρατριβείς μετὰ τῶν ἐκείσε βογιάρων. Εἰς ταῦτα δὲ προσθετέον ὅτι αἱ μωραὶ διδασκαλίαι Πλετσερίνου τινός καὶ τῶν ὑπαδῶν αὐτοῦ, ἐνθεομανῶν προδρόμων τῆς καλουμένης σήμερον ἐν Ῥωσίᾳ κοσμοπολιτικῆς σχολῆς, εἶχον συντελέσει εἰς ἐπιστήμην τῶν φρονημάτων του. Ἐμίσει εἰς ἄκρον τὸ μωρὸν σύστημα τὸ ὁποῖον, ἵνα ἐπιταχύνῃ τὴν ἀναγέννησίν τινος τόπου, θυσιάζει καὶ αὐτὸ τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα· καὶ θεωρῶν ὡς χίμαιραν τὰ περὶ λαμπροῦ μέλλοντος λεγόμενα, ἐξυθίζετο βαθύτερα εἰς τὰ σκοτὴ τοῦ παρελθόντος. Εἰς ὁμοίαν δὲν ἦτο τόσῳ προκατειλημμένος ὅα ἐνόει ὅτι δυνατόν δὲν εἶναι νὰ διορθωνεταί τις κατάχρησις δι' ἄλλης κατάχρησις· ὅτι θέλησι· βάσιν ἔχουσα τὸ ὅλως ἀπόλυτον τείνει πρὸς ἄβυσσον, καὶ ὅτι μετὰξὺ δύο ἀρχῶν ἀντιπάλων, εὐρίσκεται πάντοτε μέσος τις ὁρος, ἱκανὸς νὰ συνδιλλάξῃ αὐτάς.

Ἐνίοτε ἠγανάκτει κατὰ τοῦ κόμητος Ἀβασέφ· τίμι δικαίωματι κατεῖχε τὸν εἰλωτά του; Μήπως δὲν εἶχε καὶ αὐτός τὴν ἱκανότητα νὰ ἐκτιμήσῃ τὰ προτερήματα τοῦ Ἰβάν καὶ νὰ τὸν μεταχειρισθῇ δεόντως; Καὶ μὲν δὲν θὰ συνέτριβε τὰς ἀλύσεις του· ἀλλὰ καὶ τοὶ εἰλωτα μὴ δὲν εἶχε τοὺς τρόπους νὰ προμηθεύσῃ πρὸς αὐτόν βίον ἀρεστόν; Μὴ δὲν ἐκκληρονόμησεν ἀπὸ τὸν θεῖόν του ἐκκλησίαν ἀξιολόγως διατεταγμένην; Διὰ τί νὰ μὴ διευθύνῃ αὐτήν ὁ Ἰβάν; Δὲν ἦτο τοῦτο προτιμότερον παρά νὰ τρέχῃ κατόπιν γέροντος μελομανοῦς καὶ νὰ ἐκθέτῃ ἑαυτὸν εἰς τὰ θέατρα;

Τοιαῦτα ἀνεπόλει ἀδιακόπως. Πρωίαν τινὰ ἐνθὺ καθήμενος παρὰ τὸ παράθυρον ἐσκέπτετο νὰ γράψῃ πρὸς τὸν κόμητα Ἀβασέφ καὶ νὰ ζητήσῃ τὸν εἰλωτά του, εἶδεν ὄχημα εἰσερχόμενον εἰς τὴν αὐλήν.

— Τίς ἄρα, εἶπε καθ' ἑαυτὸν, νὰ εἶναι; πόσον βαρύνομαι!

Ἀνοιχθείσης τῆς ἀμάξας κατέβη γέρον καὶ νέαις μετ' αὐτόν.

— Ὁ Μιχαήλ Παύλοβιτς εἶναι ἐδῶ; ἠρώτησεν ὁ γέρον.

— Μάλιστα.

— Ἀναγγεῖλατε τὸν κόμητα Ἀβασέφ.

Καὶ χωρὶς νὰ περιμείνῃ ἀπόκρισιν διευθύνθη μετὰ τῆς Μάσας εἰς τὴν οἰκίαν.

Ὁ δὲ πρίγκηψ, ὅστις δὲν ἀνέμενε τὴν ἐπίσκεψιν αὐτὴν, ἐξηλθε δρομαῖος εἰς συνάντησίν του. Καὶ νεύσας πρῶτον τὴν κεφαλὴν πρὸ τῆς Μάσας, ἔτεινεν ἔπειτα τὴν χεῖρα πρὸς τὸν κόμητα, ὅστις ἐσφιγξεν αὐτὴν περιπαθῶς.

— Εἶχα συμφωνίαν μὲ τὸν θεῖόν σου, εἶπεν ὁ γέρον· νὰ μὴ περῶ ποτὲ ἀπ' ἐδῶ χωρὶς νὰ ἐμβαίνω. Νο-

μίζω ὅτι ὁ ἀνεψιός δὲν θὰ δυσαρεστηθῇ εἰς μὲν πειστός εἰς παλαιὰν συμφωνίαν.

— Τὸν φίλον τοῦ θεοῦ μου, ἀπεκρίθη ὁ πρίγκηψ μετὰ παρρησίας ψευδοῦς, θὰ δεχθῶ πάντοτε προθύμως.

— Δός με λοιπὸν τὴν ἀδειαν νὰ σὲ παρουσιάσω τὴν συγγένειάν μου Μάσαν Νικολάεβναν Βουσλάγεφ.

Ὁ πρίγκηψ ἔνευσε καὶ πάλιν τὴν κεφαλὴν, ῥίψε συγχρόνως ἐπὶ τῆς νέας ἀλλόκοτον βλέμμα.

Ἐκράτησε δὲ παρ' αὐτῷ δύο ἡμέρας τοὺς ξένους του, διότι ἤθελε νὰ τελειώσῃ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἰβάν· καὶ ὅμως ἠναγκάσθη νὰ τὴν ἀφήσῃ ἔκκρεμῃ, διότι ὁ κόμης ὡς νὰ ἐνόησε τοὺς σκοποὺς του, ἀπέφυγε πᾶσαν ὀριστικὴν ἀπάντησιν. Ἐπήνεσε τὸν νέον, ἀνέφερε μετ' ἐγκωμίων, τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγαθότητα τοῦ πρίγκηπος Π., καὶ ὠμίλησε περὶ τῆς εὐτυχίας καὶ τοῦ μέλλοντός του, ἔχων πεποισθῆναι ὅτι δὲν θὰ διακόψῃ τις τὸ σταδίον του· ἀλλ' εἴτε λησμονήσῃς εἴτε ἐπίτρεδες δὲν εἶπε ποῦ εὐρίσκετο τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ Ἰβάν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ κόμης δὲν συνηγόρει τόσο ὑπὲρ τοῦ νέου χάριν τούτου ἀλλὰ καὶ χάριν ἐαυτοῦ, διότι τοσοῦτον εἶχε καταστή αὐτῷ ἀναγκαῖος, ὅσον καὶ ἡ ἐλεφαντίνη ῥάβδος του.

— Παράδοξα ἐλπίζει, ἔλεγε καθ' ἐαυτὸν ὁ πρίγκηψ, ὁ ἄνθρωπος αὐτός· ἀλλὰ θὰ ἰδῶμεν.

Ἀλλ' εἴτε σεβόμενος τὴν μνήμην τοῦ θεοῦ του, εἴτε μὴ θέλων νὰ δυσαρεστηθῇ μετ' ἀνθρώπων, ὁποῖος ἦτο ὁ κόμης, ἀσῆκε τὸ ζήτημα ἔκκρεμῇ· ἀλλὰ καὶ ἡ παρουσία τῆς Μάσας ἐμετρίαζε τὴν τραχύτητα τῆς προαιρέσεώς του. Ἐχωρίσθησαν λοιπὸν ἀνευ ἀποτελέσματος. Ὁ πρίγκηψ ἀνήγγειλε τῷ κόμῃ ὅτι θέλει ἀποδώσει τὸν ἐπίσκεψιν· ἀλλ' οὗτος ἀπεκρίθη ὅτι ἐπειδὴ ἐσκόπει νὰ ἐπισκεφθῇ τινὰ τῶν ὑποστατικῶν τοῦ ἀλληλοδιαδόχως, ἠγνόει ποῦ θὰ μείνῃ, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ μὴ ἐκτεθῇ εἰς μάταιον κόπον.

Ὁ δὲ Ἰβάν ἀνελάμβανε ταχύτερα τὴν ὑγίαν του· καθ' ἐκάστην συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Βουσλάγεφ, περιεφέρετο εἰς τὰ δάση καὶ τὰς κοιλάδας πεζὸς καὶ δι' ἀμάξης. Ὁ καθαρὸς ἀὴρ τῆς ἐξοχῆς ἐξωογόει τὸ στῆθός του· ἡ φωνὴ του ὅμως ἐκοιμάτο εἰσέτι, διότι ἀδύνατος ἦτο ἡ κεφαλὴ του· ἡ δὲ κατάστασις τῆς καρδίας του ἐτροπολογήθη ἐπαισθητῶς. Ναὶ μὲν ὠνειροπόλοι πάντοτε, ἀλλ' αἱ ὠνειροπολήσεις του δὲν ἐξήπτοντο ἀπὸ τοὺς ὀλεθρίους φόβους ὁτινὲς ἐρρίπτον ἄλλοτε αὐτὸν εἰς ἀπελπισίαν. Ἐξ ἐναντίας ἡ μελαγχολία του ἦτο πρῶτος, καὶ μετὰ καρτερίαν ἐβίλεπε καὶ τὰ ὀλεθριώτερα ἐνδεχόμενα δυστυχήματα. Ἐν μόνον αἰσθημα ἐνεφώλευεν ἀπαρμειώτον καὶ ἰσχυρόνεις τὴν καρδίαν του, τὸ πρὸς τὴν Μάσαν ἡγάπη τὴν νέαν αὐτὴν μετὰ ὅλας τὰς ψυχικὰς του δυνάμεις, καὶ ὡς νὰ προησθάνετο ὅτι καὶ αὕτη δὲν ἦτο ἀδιάφορος, συνελάμβανεν ἀκαταπαύστως ἐλπίδας. Ὁ ταλαίπωρος Ἰβάν! ἀγνοῶν τί ἐσκέπτετο περὶ αὐτοῦ ὁ κύριός του, δὲν ὑπώπτευσεν ὅτι πρόσκαιρος ἦτο ἡ κατάστασις του.

Πανηγυρίν ἐτέλεσε τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τοῦ

κόμητος μετὰ τῆς Μάσας· ὁποῖα εὐτυχία νὰ ζήσῃ εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ὅπου καὶ ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἐλάτρευεν!

Ἀμα ἐλθούσης τῆς Μάσας ἠσπάζθη, κατὰ τὸ ἔθος, τὴν δεξιάν της (1), αὕτη δὲ ἐφίλησε τὸ μέτωπόν του. Τὸν εἶδε δὲ καὶ μετὰ πολλὴν συμπάθειαν, διότι τὸ ὥχρον πρόσωπόν του ἐδείκνυσεν ὅτι ἐπασχεν. Αἱ γυναῖκες ἀγαπῶσι μὲν τὴν δύναμιν, θέλγονται δὲ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν. Σκοπὸς κυρίως τῆς γυναικὸς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δὲν εἶναι τὸ νὰ παραμυθῇ καὶ νὰ ἐνισχύῃ; τοῦτο ἐπραξε καὶ ἡ Μάσα πρὸς τὸν Ἰβάν. Διέταξε τὰ τοῦ καθημερινοῦ του βίου, ἐπαίξε χάριν αὐτοῦ μουσικὴν, καὶ ἐξήρχετο μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν περίπατον. Ἐνίστατο, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν Ῥωσίᾳ συνήθειαν, τὸν συνώδευε καὶ μόνη, καὶ τότε τίς οἶδεν ὁποῖα τινὰ ἐλέγοντο μεταξὺ αὐτῶν!

Ὁ Σάδλερ, ὁ ἐπιστάτης, κατέβαλλεν ὅλα τὰ δυνατὰ ἵνα εὐχαριστῇ τὸν κόμητα καὶ κρύπτῃ ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐλεεινὴν τῶν χωρικῶν κατάστασιν. Ἐπὶ τούτῳ παρεσκεύασε μετὰ μεγαλοπρεπείας, καὶ χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν κόμητα, τὰ τῆς τελετῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου του. Εἰδοποίησε τὸν ἱερέα, τοὺς χωρικοὺς, ἔδωκεν ἐνδύματα εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας, διωργάνισε χοροὺς, καὶ προητοίμασε τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὴν λειτουργίαν.

Τὴν πρωίαν τῆς ἑορτῆς, οἱ κώδωνες τῆς ἐκκλησίας ἐσήμαινον πανηγυρικῶς, ἐνῶ πέντε ἢ ἑξὲς κανονοῖδια κείμενα ἐπὶ τοῦ πύργου ἐκρότουν. Συγχρόνως δὲ ἑκατοστούς νέων καὶ νεανίδων, προπορευομένου τοῦ Σάδλερ, εἰσῆλθον εἰς τὴν αὐλὴν φοροῦσαι λαμπρά ἐνδύματα καὶ κρατοῦσαι ἀνά δέσμην ἀνθέων.

Ὁ κόμης ἐξυπνήσας ἔσπευσε νὰ ἴδῃ τί συνέβαινον· ἐνῶ δὲ ἤνοιγε τὴν θύραν τοῦ καιτῶνός του, ἰδοὺ ὁ Βουσλάγεφ, ἡ θυγάτηρ του καὶ ὁ Ἰβάν ἐφάνησαν συγχαίροντες αὐτόν.

— Τί τρέχει; τί βοή εἶναι αὕτη; τί θέλουν οἱ ἄνθρωποι;

— Εἶναι ἡ ἑορτὴ σας, ἀπεκρίθη ὁ Βουσλάγεφ, καὶ ἔρχονται νὰ σᾶς συγχαρῶν.

— Ἀ! ἀ! δὲν τὸ εἶχα ἐνθυμηθῇ.

Ἡ ἡμέρα παρῆλθεν ὅπως διέταξεν ὁ Σάδλερ· ἐχορεύσαν, ἔψαλαν, ἐπαίξαν· ὁ δὲ κόμης, συνοδευόμενος καὶ ἀπὸ τὴν ὡραίαν Μάσαν, περιήρχετο μεταξὺ τοῦ πλυθοῦς, ἐδίδο τὴν δεξιάν του νὰ τὴν ἀσπασθῶτι, καὶ ἠσπάζετο καὶ αὐτὸς τὰ δροσερώτερα πρόσωπα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰβάν ἔχαιρε διότι πρῶτον τὴν ἡμέραν ἐκείνην μετὰ τὴν ἀσθένειάν του ἔψαλεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐπέισθη ὅτι ἡ φωνὴ του δὲν ἔπαθε.

Τὴν ὥραν τοῦ γεύματος παρεκάθησαν εἰς τὴν τραπέζαν, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Σάδλερ, πολλοὶ ἐκ τῶν πέριξ εὐγενῶν ἰδιοκτητῶν, ὁ ἱατρός, καὶ ὁ

(1) *Ἔθος ἐπικρατῇ εἰς τὴν Ῥωσίαν ὅταν κύριός τις ἀσπάζεται τὴν χεῖρα κυρίας, νὰ φιλή καὶ αὕτη τὸ μέτωπόν του.

ἱερὸς μετὰ τῶν συζύγων των. Εἶχον δὲ φθάσει εἰς τὴν ὥραν τῶν προπόσεων, ὅτε ἤκούσθη κρότος ἀμάξης εἰς τὴν αὐλήν.

— Ἐἰς νὰ ἦλθεν; ἠρώτησαν ὅλοι· μήπως εἶναι τις τῶν προσκεκλημένων· ὀλίγον ἀργὰ ἦλθε.

— *Tarde venientibus ossa!* ὑπεψιθύρισαν ὁ ἱατρός.

— Νὰ ἔλθῃ ὁποῖος εἶναι, εἶπεν ὁ κόμης.

Καὶ ἠνοιίγῃ ἡ θύρα.

Ὁ ἐλθὼν ἦτο μεγαλόσωμος γέρων λευκογένειος, καὶ ἐφόρει ἔνδυμα χωρικοῦ.

— Ὁ πατήρ μου! ἀνεφώνησεν ὁ Ἰῶάν.

Καὶ ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας του.

— Ἐξοχώτατε! εἶπεν ὁ γέρον, πρὸς τὸν κόμη-
τα, ὁ Μιχαὴλ Παύλοβιτς, ὁ κύριός μου, μ' ἔστε-
λεν ἐδῶ, καὶ με παρήγγειλε νὰ σὰς ἐγχειρίσω ταύ-
την τὴν ἐπιστολήν, εἰς τὴν ὁποίαν παρακαλεῖ νὰ
μὴν ἀργοπορήσετε νὰ ἀπαντήσετε.

Ὁ κόμης ἔλαβε τὴν ἐπιστολήν τὴν ἠνοιξεν, ἀ-
νέγνωσεν αὐτὴν μετὰ σπουδῆς, καὶ προσποιηθεὶς
τὴν δυσἀρέσκειάν του, εἶπε·

— Καλὰ! Πήγαινε μὰζὺ με τὸν υἱόν σου καὶ
μετ' ὀλίγον σὲ βλέπω.

Ἀλλὰ τοιαύτη ἦτο ἡ ταραχὴ τοῦ κόμητος, ὥστε
ματαιῶς ἐπροσπάθησε νὰ τὴν κρύψῃ· διὸ ἀφῆκε
μετ' ὀλίγον τὴν τράπεζαν ζητῶν συγχώρησιν παρὰ
τῶν συμποτῶν.

Ἰδοὺ τί περιεῖχεν ἡ ἐπιστολή·

* Φίλτατε κόμη!

» Εἰγίνωσκον ὅτι εἰσθε εἰς ἄκρον εὐγενῆς καὶ ἀξιό-
λογος μουσικός, ἠγνόουν ὅμως ὅτι εἰσθε καὶ διπλω-
μάτης. Διὰ τί με ἐκρύψατε ὅτι ὁ Ἰῶάν Πέτροβιτς
εὕρισκετο ὅπου καὶ ὑμεῖς σήμερον; Ἐφοβήθητε τάχα
μήπως παρεμποδίσω τὰ περὶ αὐτοῦ σχέδιά σας;
Ἐξ ἐναντίας θὰ τὸν συνέτρεχον μὲ ὅλην μου τὴν
δύναμιν. Τὴν ὥραν ὅμως ταύτην μοὶ εἶναι ἀδύνα-
τον· ὁ θεὸς μου μοὶ ἀφῆκεν ἐκκλησίαν εἰς κακίστην
κατάστασιν. Ἐπιθυμῶν λοιπὸν νὰ τὴν ἀνορθώσω,
ἐστοχάσθην ὅτι οὐδεὶς ἄλλος πλὴν τοῦ μεγάλου ἡ-
μῶν μουσικοῦ δύναται νὰ πράξῃ ταῦτο. Τὴν ζητῶ
λοιπὸν ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ ὁ πατήρ του ὁ γέρον Πέτρος,
ὁ κομιστὴς τῆς παρούσης, θέλει τὸν συνοδεύσει. Εὐω-
ρίζω ὅτι ὁ Ἰῶάν ἀνέλαθεν ἐντελῶς τὴν ὑγείαν του.
Δὲν ὑπάρχει ἄρα οὐδεμίαν δυσκολίαν ὥστε νὰ ὑπα-
κούσῃ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν μου. Ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ
ὑμεῖς, Κ. κόμη, θέλετε δεῖξει προθυμίαν ἔτι πρὸς
τὴν ὑπὲρ ὑμῶν ὑπόληψιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ ἀφω-
σιωμένου

ΜΙΧΑΗΛ.

(Ἔπεται τὸ τέλος.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

— 000 —

Ἱστορ'α τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων
μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων τῶν πολλῶν ἐξήγαγε ὑπὸ τοῦ
Κ. Παπαρρόηγοπούλου. Ἀθῆναι 1860.

Μεταφράσεις ἑλληνικῶν δραμάτων ὑπὸ Ἀ. Π. Τρυκαβῆ.
(Σοφοκλέους Ἀντιγόνη, Ἀριστοφάνους Νεφέλαι, Εἰρήνη καὶ Ὀρ-
νίθεις.) Ἀθ 1860.

Ἰακώβου Ρίζου Τρυκαβῆ ἑαμίτρος μετάφρασις τῆς Αἰνεία-
δος τοῦ Βιργιλίου, μετὰ σχολίων ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν,
τόμ. 2 (1).

Ἀναγγέλλουσα ἡ διεύθυνσις τῆς *Πανδώρας* τὴν
δημοσίευσιν τῶν δύο πρώτων πονημάτων, ἀπέχεται
κατὰ τὸ ἀνέκαθεν αὐτῆς σύστημα πάσης κρίσεως,
διὰ τὴν σχέσιν τῶν συγγραφέων πρὸς τὸ περιοδικόν
τοῦτο, ὡς αἰετῶν καὶ κυρίων αὐτοῦ συντακτῶν.

Τὸ τοῦ Κ. Παπαρρόηγοπούλου, ὅπως προαναγγέλ-
θη ὑπ' αὐτοῦ (2), ἀναπληροῖ βεβαίως κενὸν ὑπάρχον
ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν φιλολογίᾳ, διότι ἱστορίαν ἀλη-
θῆς εἰπεῖν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν εἰχομεν μέχρι
τῆς σήμερον. Ἡ πρὸ τοῦ ἀγῶνος ἐκδοθεῖσα τρίτο-
μο, τοῦ Γολσμύθ, καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀλλὰ πρὸ
πάντων διὰ τὴν λογικὴν συναρμολογίαν καὶ ἐρμη-
νεύειαν, ἡ τὴν Ζυγοστασίαν, ὡς θὰ ἔλεγε τις ἀρχαῖος
σοφός, τῶν γεγονότων, οὐ μόνον σήμερον ἀλλ' ἴσως
καὶ ἄμα φανεῖται εἰς φῶς κατέστη ἀχρηστος.

Πλὴν τούτου ἡ ἀνὰ χεῖρας ἱστορία ἔχει καὶ ἄλλο
τι χρησιμώτατον· πέντε βιβλία αὐτῆς πραγμα-
τεύονται περὶ τοῦ βυζαντινοῦ ἑλληνισμοῦ, ἐνῶ μέ-
χρι τοῦδε, τὰ ὀλίγα ὅσα ἐν γένει γινώσκομεν περὶ
αὐτοῦ, πορίζομεθα ἐκ ξένων συγγραμμάτων, ἅτινα
εἴτε ἐξ ἀκρισίας εἴτε ἐκ προθέσεως διαστρέφουσι
τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἱστορίαν. Ἀπὸ τῆς διαιρέσεως τῶν
δύο ἐκκλησιῶν ἡ Δύσις ἐπέπεσε βραεὶς καθ' ἡμῶν,
αἱ δὲ συκοφαντίαι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀταλαιπώρως
ἀντιγραφόμεναι ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν, ἐπεκυρώθησαν
ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ τὸ δεινότερον ἐπιστεύθησαν
καὶ παρ' ἡμῶν αὐτῶν. Ἀπομονοῦντες ὅτι ἡ βυζαν-
τινὴ αὐτοκρατορία ὑπῆρξεν ὑπερχιλιετὲς προπύρ-
γιον τῆς Εὐρώπης ὅλης κατὰ μυριάδων βυρβάρων,
ὅτι συνέταξε νόμους καὶ σήμερον ἐτι θαυμαζομένους
καὶ χρησιμεύοντας ὡς βάσις τῆς νεωτέρας νομοθε-
σίης, ὅτι ἐδημιούργησε σύστημα διοικητικόν, ὅτι
διέδωκε πανταχοῦ τὸν χριστιανισμόν, ὅτι διωργά-
νωσε τὰ τῆς ἐκκλησίας, ὅτι ἐγέννησεν ἄνδρας αἵας
ὁ Νικ. Φωκᾶς, καὶ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, καὶ ὁ Ζι-
μισκῆς, καὶ Βασίλειος ὁ Μακεδών, καὶ Ἡράκλειος,
καὶ ὁ τελευταῖος τῶν Κωνσταντινίων, οἵτινες ἤθελον

(1) Τυμ. δρ. 10. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο δὲν ἐξεδόθη εἰσέτι, ἀλλ'
ὡς βλέπομεν ἐκ τῆς δημοσιευθείσης ἀγγελίας θέλει ἐκδοθῇ ὁ-
σον οὔπω.

(2) Ἰδε Πανδ. τῆς 1 Σεπτεμβρ. 1860, φυλλ. 231.